

OPŠTINA HERCEG NOVI

Decada inkluzije Roma 2005 - 2015

DECADE OF
ROMA
INCLUSION
2005 - 2015

*LOKALNI PLAN AKCIJE UKLJUČENJA ROMA, EGIPĆANA I AŠKALIJA U
OPŠTINI HERCEG NOVI
ZA PERIOD OD 2010 - 2015 GODINE*

Septembar, 2009.

S A D R Ž A J :

I	U v o d
II	Razlozi za donošenje Lokalnog plana
III	Situaciona analiza
IV	Prioritetne oblasti
V	Pravni staus i personalna dokumentacija
VI	Obrazovanje i očuvanje identiteta,kulture i tradicije
VII	Zdravlje i zdravstvena zaštita
VIII	Zapošljavanje i prava iz radnog odnosa
IX	Socijalna i dječja zaštita
X	Uslovi stanovanja i života
XI	Učešće REA u društvenom i javnom životu
XII	Finansiranje
XIII	Monitoring i evaluacija realizacija Lokalnog plana

I U V O D

Lokalni plan akcije uključenja Roma, Egipćana i Aškalija u opštini Herceg Novi za period 2010 - 2015. godina je jedan od strateških dokumenata opštine Herceg Novi ,kojim se definiše opšta politika lokalne samouprave prema REA populaciji.

Plan predstavlja okvir za aktivnosti usmjerene ka još većoj integraciji REA populacije u opštini Herceg Novi.

Kao etnička manjina, ova grupacija, bez zemlje matice, je u cjelini u značajnoj mjeri, isključena iz tokova savremenog društvenog života, svakim danom je ugroženija, što je stavlja u sve teži položaj.

Socijalna neprihvaćenost sa ostacima stereotipa i predrasuda, visok procenat nepismenosti, mali broj zaposlenih, neadekvatni uslovi življenja, neintegrisanost u načine života modernog društva, samo su neki od uzroka njihovog marginalizovanog položaja u društvu, uopšte, pa i u lokalnim zajednicama.

Nedovoljna pažnja društva za ovu grupaciju ,takođe je jedan od uzroka marginalizovanog položaja REA populacije.

Položaj REA populacije na području opštine Herceg Novi nije tako dramatičan, ako se upoređuje sa položajem REA populacije u većini ostalih opština sa područja Crne Gore, ali jeste ako se upoređuje sa položajem pripadnika ostalih nacionalnosti i etničkih zajednica u Crnoj Gori.

Zbog navedenog su na nivou države, polazeći od međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima i slobodama, usvojeni: Strategija razvoja i redukcije siromaštva u Crnoj Gori, Nacionalni Akcioni plan za implementaciju „Dekade uključenja Roma 2005 – 2015. godina“ u Republici Crnoj Gori, Zakon o manjinskim pravima i slobodama i Strategija za poboljšanje položaja REA populacije u Crnoj Gori 2008 – 2012.godina (Politika Vlade prema romskoj manjini).

U skladu sa ovim dokumentima i obavezama koje prizilaze za lokalne samouprave, opština Herceg Novi, je, pristupila izradi Lokalnog plana akcije uključenja Roma, Egipćana i Aškalija u opštini Herceg Novi, u cilju poboljšanja položaja i još većeg stepena integracije i socijalizacije REA populacije kroz segmente: regulisanja personalne dokumentacije, obrazovanja, očuvanja identiteta, kulture i tradicije, zapošljavanja, zdravstva, stanovanja i aktivnijeg učešća u društvenom, političkom i javnom životu.

Ovim planom, opština Herceg Novi iskazuje spremnost da preduzme neophodne mjere i aktivnosti ,posebno mjere afirmativne akcije u cilju stvaranja jednakih uslova i šansi za ovu populaciju, eliminisanje svih oblika diskriminacije i nejednakosti, zaštite njihovih prava, smanjenja siromaštva i uključenja u savremene društvene tokove, odnosno u društveni i politički život lokalne zajednice.

Polazna osnova za izradu plana bili su podaci prikupljeni tokom juna 2009. godine. Podatke je prikupilo Udruženje „Mladi Romi“, Herceg Novi uz stručnu pomoć JU Centra za socijalni rad Herceg Novi, kroz projekat podržan od Fondation Open Society Institute – predstavništvo Crne Gore.

Lokalni akcioni plan predstavlja skup prioritenih i konkretnih mjera i aktivnosti: pravnog, političkog, ekonomskog, socijalnog, urbanističko-komunalnog, obrazovnog, kulturno-informativnog, zdravstvenog i drugog karaktera, njihovih nosilaca, rokova i finansijskih sredstava u cilju zaštite i unapređenja položaja

REA populacije u opštini Herceg Novi, njihovu, još veću integraciju u lokalnu zajednicu i stvaranje neophodnih pretpostavki za još veće ostvarivanje osnovnih ljudskih i manjinskih prava.

II RAZLOZI ZA DONOŠENJE LOKALNOG PLANA

Osnovni razlozi za donošenje Lokalnog plana akcije uključenja REA populacije u opštini Herceg Novi su:

- stvaranje preduslova za obezbjeđivanje bespovratnih sredstava iz međunarodnih i domaćih fondova, neophodnih za izradu i realizaciju konkretnih projekata za poboljšanje položaja REA populacije u opštini Herceg Novi.
- konkretizacija aktivnosti neophodnih za: emancipaciju i dalje poboljšanje pravno-društvenog, socijalnog, ekonomskog i stambenog položaja pripadnika REA populacije na području opštine Herceg Novi u skladu sa: Zakonom o manjinskim pravima i slobodama u Crnoj Gori („Sl.list RCG“, br. 31 / 2006), Strategijom razvoja i redukcije siromaštva u Crnoj Gori iz 2003. godine, Nacionalnim akcionim planom za „ Dekadu uključenja Roma 2005 – 2015. u Republici Crnoj Gori“, (usvojen u januaru 2005. godine) i „Strategijom Vlade Crne Gore za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008- 2012.“ (politika Vlade prema romskoj manjini), iz oktobra 2007. godine i

III SITUACIONA ANALIZA

Prema podacima NVO „ Mladi Romi „, iz Herceg Novog, prikupljenim u saradnji sa JU Centar za socijalni rad Herceg Novi, tokom juna 2009. godine, na području opštine Herceg Novi živi:

- a). 51 domaćinstvo domicilnih REA sa ukupno 68 porodica i
- b) 3 domaćinstva REA raseljenih sa područja Kosova i Metohije sa ukupno 3 porodice.

1. Status i struktura porodica:

a) Staus porodica sa ukupnim brojem članova :

Status porodica:	Broj porodica:	Ukupan broj članova
Domicilne porodice	68	287
Porodice raseljene sa Kosova i Metohije	3	25
Ukupno:	71	312

b) Brojčana struktura :

- Domicilnih porodica

Sa 1 članom	Sa 2 člana	Sa 3 člana	Sa 4 člana	Sa 5 članova	Sa 6 članova	Sa 7 članova	Sa 8 članova	Sa 9 članova	Sa 10 i više članova	Ukupno:
1	8	17	12	14	12	3	1	-	-	68

- Porodica raseljenih sa područja Kosova i Metohije :

sa 1 članom	Sa 2 člana	Sa 3 člana	Sa 4 člana	Sa 5 članova	Sa 6 članova	Sa 7 članova	Sa 8 članova	Sa 9 članova	Sa 10 članova	Sa 11 članova	Sa 12 članova	Sa 14 članova	Ukupno:
-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	3

c) Starosna struktura :

- domicilnih porodica :

godine	do 7 godina	od 8 do 14 godina	od 15 do 18 godina	od 19 do 30 godina	od 31 do 40 godina	od 41 do 50 godina	od 51 do 60 godina	od 61 do 70 godina	Preko 70 godina	Ukupno:
Muški:	25	19	12	30	25	15	11	7	2	146
Ženski:	28	14	4	32	25	19	10	9	-	141
Ukupno:	53	33	16	62	50	34	21	16	2	287

-raseljenih porodica :

godine	do 7 godina	od 8 do 14 godina	od 15 do 18 godina	od 19 do 30 godina	od 31 do 40 godina	od 41 do 50 godina	od 51 do 60 godina	od 61 do 70 godina	Preko 70 godina	Ukupno:
Muški:	7	4	1	-	2	1	-	-	-	15
Ženski:	3	2	-	3	-	1	-	-	1	10
Ukupno:	10	6	1	3	2	2	-	-	1	25

d) Polna struktura:

Stat us :	Muških:	Ženskih :	Svega :
Domicilni:	146	141	287
Raseljeni :	15	10	25
Ukupno:	161	151	312

2. Uslovi stanovanja i života

Većina (96,30 %), porodica REA populacije na području opštine Herceg Novi živi u prigradskim naseljima, odnosno djelovima prigradskih naselja, a manji broj(3,70 %), na užem gradskom području. Naselja : Topla, Kamenari, Bijela, Kumbor , Zelenika i Đenovići su relativno dobro uređena, dok su djelovi naselja : Šištet, Drenovik, Meljine i Bajkovina u kojima pored pripadnika REA populacije žive i pripadnici drugih nacionalnosti dosta neuređena. To se u prvom redu odnosi na neasfaltirane i neosvijetljene ulice. U dijelu naselja Šištet u kome žive porodice raseljenih REA nije adekvatno regulisano ni snabdijevanje električnom energijom. U tom naselju jedna porodica nema struju a ostale porodice imaju improvizovane, nelegalne priključke, što ugrožava bezbjednost samih porodica a i ostalih stanovnika tog dijela Herceg Novog.

Stambeni uslovi su veoma različiti i kreću se u rasponu od „veoma dobrih“ do uslova „ nedostojnih čovjeka „.

Stambenu situaciju usložnjava i podatak, da zbog tradicije, ali više zbog ekstremnog siromaštva, u 14 domaćinstava živi 30 ili 44,11 % porodica REA populacije. Zbog toga se u slijedećoj tabeli navode podaci za domaćinstva .

Porodice stanuju u	Broj domaćinstava :	%
Sopstvenoj kući, koja je legalizovana	9	16,67
Sopstvenoj kući, koja nije legalizovana ili se nalazi u fazi legalizacije	10	18,52
U sopstvenom stanu/ garsonijeri	8	14,81
U baraci od tvrdog materijala	10	18,52
U baraci od kombinovanog materijala (daske,lim, karton i dr.)- nužni smještaj-	10	18,52
Kao podstanari	7	12,96

Većina stambenih objekata je urađena prije više decenija, a barake, naročito one koje su izgrađene od kombinovanog materijala, su ruinirane .

- električnu energiju nema jedno ili 1,81 % domicilnih domaćinstava.
- vodu u kući, a samim tim ni sanitarne uređaje nema 8 ili 14,54 % domaćinstava.
- osnovni namještaj nema 6 ili 11,53 % domicilnih i 2 ili 66,66% raseljenih REA porodica na području opštine Herceg Novi.

Poseban problem REA populacija sa područja Herceg Novog predstavlja nedostatak lokacije za sahranjivanje, jer se i dalje sahranjuju na grobljima u Podgorici ili na Cetinju.

3.Materijalni položaj porodica

Materijalni položaj većine porodica REA na području opštine Herceg Novi je veoma težak, čemu je i zadnje vrijeme, svakako doprinijela i globalna ekonomska kriza.

Prihode, koji su u većini slučajeva minimalni ostvaruju iz raznih izvora:

- od 112 radno sposobnih REA u stalnom radnom odnosu se nalazi 43 ili 38,39 % lica. Od toga 32 ili 74,41 % muškog i 11 ili 25,59 % ženskog pola,
- u radnom odnosu na određeno vrijeme, bez regulisanih prava iz radnog odnosa,sem prava na minimalni lični dohodak, nalaze se 4 ili 5,79% lica muškog i 1 ili 1,33 % lica ženskog pola,
- penziju u minimalnom iznosu koristi 8 ili 11,26 % lica ,
- Materijalno obezbjeđenje porodice koristi 7 ili 9,85 % domaćinstava,
- dječji dodatak koristi 29 ili 24,36 % djece iz 10 domaćinstava,
- Pravo na pomoć i njegu od strane drugog lica koriste 2 ili 0,64 % lica,
- Poljoprivredom se bavi 1 ili 1,40 % domaćinstvo,
- sezonskim poslovima i trgovinom „ na crno „ se bavi 9 ili 12,76 % domaćinstava,
- pružanjem usluga bave se 2 ili 2,81 % domaćinstva,
- od pomoći rodbine žive 4 ili 5,63 % domaćinstva.

Prihodi većine domaćinstava su minimalni i ne mogu zadovoljiti osnovne egzistencijalne potrebe, što pokazuju slijedeći podaci:

a) Visina prihoda domaćinstava :

Bez stalnih Prihoda	%	do 100 €	%	do 200€	%	do 300 €	%	do 400 €	%	500 i više €	%
11	20,00	5	9,90	6	10,11	9	16,36	10	18,18	14	25,45

b) Mišljenje članova domaćinstva o prihodima i izraženosti egzistencijalnih problema:

Prihodi:

U potpunosti zadovoljavaju potrebe porodice:	%	Djelimično mogu zadovoljiti potrebe porodice:	%	Ne mogu zadovoljiti potrebe porodice:	%
2	3,63	16	29,09	37	67,28

Izraženost problema :

Problemi :	Veliki	%	Osrednji	%	Beznačajan	%
1. Nedostatak Stambenog prostora	31	56,79	11	20,00	13	23,21
2. Nedostatak hrane, odjeće i obuće	12	21,82	22	40,00	21	38,18
3. Nemogućnost zarade	25	45,45	27	49,09	3	5,45
4. Loša zdravstvena zaštita	5	9,90	3	5,45	47	85,25
5. Školovanje djece	8	14,54	18	32,72	22	40,00

Podaci o materijalnom položaju REA u opštini Herceg Novi su veoma jasni i upućuju na neophodnost što doslednije primjene preporuka Vlade Crne Gore navedenih u Strategiji za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008 – 2012- Politika Vlade prema romskoj manjini – usvojene krajem oktobra 2007. godine.

4.Obrazovni nivo članova REA populacije

Obrazovni nivo REA populacije uopšte, pa i u Crnoj Gori, je veoma nizak, što je jedan od osnovnih uzroka njihove isključenosti i ekstremnog siromaštva.

U opštini Herceg Novi je, u odnosu na pripadnike REA populacije u ostalim opštinama sa područja Crne Gore, obrazovni nivo članova REA populacije znatno veći, ali u odnosu na pripadnike ostalih nacionalnosti nije zadovoljavajući.

Nivo svijesti roditelja o značaju obrazovanja je veoma visok što potvrđuju podaci da je u školskoj 2008/2009. godini u vaspitno-obrazovni proces bilo uključeno:

a) U predškolske ustanove:

Dječaka	%	Djevojčica	%
7	21,21	7	22,58

b) U osnovne škole:

Učenika	%	Učenica	%
33	91,66	25	90,89

c) U srednje škole:

Učenika	%	Učenica	%
3	6,97	2	4,87

d) U visokoškolske institucije:

1. Pravni fakultet u Podgorici 1 studentkinja
2. Filozofski fakultet u Nikšiću 2 studenta.

Visok nivo svijesti roditelja i ostalih, odraslih članova porodica REA sa područja Herceg Novog o značaju obrazovanja za budućnost djece potvrđuje podatak da 96,19 % anketiranih ispitanika smatra da će „budućnost porodice biti sigurnija ako se djeca budu školovala“.

Problem predstavlja dosta nizak obrazovni nivo odraslih pripadnika REA populacije. To potvrđuju slijedeći podaci:

a) Podaci o pismenosti punoljetnih lica:

pismeni :				polupismeni:				potpuno nepismeni :			
Muški	%	Ženski	%	m.	%	ž.	%	m.	%	ž.	%
95	77,86	52	46,46	22	18,03	17	15,17	5	4,11	43	38,39

b) Školska sprema :

Bez škole	%	Nepotpuna osn.škola	%	Osnovna Škola	%	Zanat-samouk	%	Srednja škola	%	VSS,	%	studenti	%
45	19,23	62	26,49	83	35,47	19	8,11	21	8,97	1	0,42	3	1,31

Podaci o dosta niskom obrazovnom nivou velikog broja odraslih REA ukazuju na neophodnost njihovog obrazovanja kroz formalno obrazovanje u školi za osnovno obrazovanje odraslih ili neformalne oblike obrazovanja u organizaciji NVO sektora. Visok stepen nepismenosti kod odraslih predstavlja i problem za obrazovanje djece, jer u 50,98% domaćinstava nema ko da pomaže djeci oko domaćih zadataka, u 27,45% domaćinstva djeci pomaže neko lice van domaćinstva, a tek u 21,57% slučajaja, član domaćinstva može da djeci pruži pomoć oko domaćih zadataka. Ovaj problem je utoliko izraženiji što se u domaćinstvima rijetko koristi službeni jezik (9,26%) koji se koristi u školi, vec se uglavnom koristi mješavina jezika 77,78%domaćinstva, isključivo albanski u 7,40% domaćinstva, isključivo romski u 5,56% domaćinstva.

5.Zdravlje i zdravstvena zaštita

Dosta loši higijensko-sanitarni uslovi u naseljima : Šištet, Meljine i Bajkovina, ekstremno siromaštvo i veoma nizak obrazovni nivo većeg broja pripadnika REA populacije u opštini Herceg Novi negativno se odražavaju na njihovo zdravlje u cjelini. To se u prvom redu odnosi na porodice raseljene sa Kosova i Metohije.

Zbog većeg stepena emancipacije zdravlje ostalih ,posebno žena iz domicilne populacije REA u ovoj opštini je bolje u odnosu na žene REA populacije na području Crne Gore . No, na zdravlje manjeg broja žena iz višečlanih domaćinstava dodatno negativno utiču i činjenice, da u prosjeku rađaju 4,7 djece, veoma rano i u većini slučajeva bez svoje volje stupaju u ugovoreni brak.

Podaci iz istraživanja pokazuju da :

- je pravo na besplatnu zdravstvenu zaštitu ostvarilo je 91,66 % pripadnika domicilne i 98,61 % raseljene REA populacije ,dok, u prvom redu, zbog nedostatka dokumentacije ili sopstvenog nemara to pravo nije ostvarilo 8,34 % domicilne i 1,39% raseljene REA populacije,
- je u zadnjih 10 godina 81,83 % djece rođeno u porodilištu,
- je u zadnjih deset godina rođeno 3 mrtvorodene djece,
- djecu na kontrolu i vakcinaciju redovno vodi 89,63 % a povremeno 9,90 % roditelja,

- na redovne ginekološke preglede odlazi 58,18 % pripadnica REA populacije,
- na povremene ginekološke preglede odlazi 21,81 % pripadnica REA populacije,
- na ginekološke preglede ne odlazi 20,01 % pripadnica REA populacije,
- otpremninu za novorođenče i pravo na naknadu za porodijsko odsustvo je regulisalo 61,81 % majki,

Problem predstavlja činjenica da, zbog ekstremnog siromaštva veliki broj porodica novorođenoj djeci ne može da obezbijedi adekvatne uslove, u prvom redu dječju hranu, za normalan razvoj, što pokazuju slijedeći podaci:

Br.porodica koje za novorođe- nče ima dovoljno dječje hrane:	%	Br.porodica koje djelimično mogu da obezbijede dječju hranu :	%	Broj porodica koje ne mogu da obezbijede ni minimum dječje hrane :	%
19	34,56	18	32,72	18	32,72

Broj oboljelih i broj lica sa smetnjama u razvoju:

Lica sa oštećenim: vidom, sluhom ili govorom:	%	Lica sa fizičkim invaliditetom:	%	Lica sa smetnjama u psihičkom razvoju:	%	Lica sa fizičkim smetnjama u razvoju	%
10	3,20	3	0,96	1	1,28	16	5,17

Odnosom medicinskog osoblja prema REA populaciji je :“ potpuno zadovoljno „87,27 % , „djelimično zadovoljno“ 7.27 % , i „nezadovoljno „ 5,45 % pripadnika REA populacije sa područja Herceg Novog.

Po mišljenju 65,45 % pripadnika REA populacije bilo bi poželjno da „ medicinske ekipe „ povremeno obilaze naselja u kojim žive i porodice REA.

6. Zapošljavanje

Nizak obrazovni nivo i neposjedovanje odgovarajuće školske spreme, veliki broj pripadnike REA populacije primoravaju da rade isključivo fizičke ili uslužne poslove, što pokazuju slijedeći podaci:

a) Podaci o zaposlenosti:

- od 112 radno sposobnih REA u stalnom radnom odnosu se nalazi 43 ili 38,39 % lica. Od toga 32 ili 74,41 % muškog i 11 ili 25,59 % ženskog pola,

- u radnom odnosu na određeno vrijeme, bez regulisanih prava iz radnog odnosa, sem prava na minimalni lični dohodak, nalaze se 4 ili 5,79% lica muškog i 1 ili 1,33 % lica ženskog pola.

Pripadnici REA populacije rade u: Javnom komunalnom preduzeću, Vodovodu, Stambenom preduzeću, PKB-u, Domu zdravlja, Montriju, hotelu „Metalurg“, JP za prevoz putnika i vozila „Kamenari“, i u kancelariji „Romskog Centra“.

2 lica se bave pružanjem „taxi“ usluga.

b) Evidencija nezaposlenih :

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore - Biro rada Herceg Novi prijavljeno je 36 ili 52,17 % nezaposlenih radno sposobnih REA. Aktivno (zainteresovani za posao) su prijavljena 34 ili 94,44 % a „pasivno“ (prijavljuju se radi ostvarivanja određenih socijalno zaštitnih prava) 2 ili 5,56 % lica.

Posredstvom Biroa rada Herceg Novi u zadnje vrijeme je u javne radove uključeno 6 pripadnika REA populacije.

Raznim vrstama obuke je obuhvaćeno 11 nezaposlenih, radno sposobnih REA .

Kako se radi o „teže zapošljivoj“ grupi za dokvalifikaciju ili prekvalifikaciju je zainteresovano 34 ili 94,44 % nezaposlenih i „aktivno prijavljenih“ REA.

7. Stanje personalne dokumentacije

Odredbe Zakona o crnogorskom državljanstvu su multiplicirale i jako usložile i, do donošenja Zakona, izražene probleme koji se odnose na status i personalnu dokumentaciju REA populacije u Crnoj Gori. Problem se, zahvaljujući kontinuiranim aktivnostima NVO „Mladi Romi“, kroz projekte podržane od Fonda za razvoj Ujedinjenih nacija (UNDP) u opštini Herceg Novi postepeno, ali ne i u zadovoljavajućoj mjeri riješava, ali je i dalje prioritetan i veoma aktuelan.

Zakon je uslovio da „zbog neposjedovanja crnogorskog državljanstva“ 92 ili 32,05 % domicilnih REA sa područja opštine Herceg Novi, i pored činjenice da su upisani u Matične knjige rođenih i posjeduju, od nadležnih crnogorskih organa ranije izdata lična dokumenta (lična karta, pasoš i dr.) praktično postali „stranci“. Bez izuzetno komplikovane i veoma skupe procedure ne mogu obnoviti personalna dokumenta koja su već posjedovala.

Ako se navednom doda i podatak da 25 ili 100,00% članova porodica raseljenih REA sa područja Herceg Novog ,takode ne posjeduje personalna dokumenta, a kartoni raseljenih lica skoro i da ne važe, jer sa istim ne mogu ostvariti nikakvo pravo, pa legalno preći ni crnogorsku granicu, izraženost ovog problema postaje jasnija.

Nedostatak personalne dokumentacije za pripadnike domicilne, a posebno raseljene pripadnike RAE populacije, uzrokuje ostale probleme i REA populaciji onemogućava ostvarivanje velikog broja socijalno zaštitnih prava, pa čak i osnovnih ljudskih prava.

Posjedovanje crnogorskog državljanstva je uslov svih uslova, za dobijanje ostalih personalnih dokumenata, pa se kao osnovni parametar, navode rezultati istraživanja za REA populaciju u opštini Herceg Novi:

Posjeduje crnogorsko državljanstvo	%	Ne posjeduje crnogorsko državljanstvo	%	Postupak za dobijanje crnogorskog držav. u toku	%	Ima državljanstvo druge države:	%	Nema uslove za sticanje crnogorskog državljanstva	%
143	45,83	142	45,51	85	27,24	11	3,52	17	5,44

IV PRIORITETNE OBLASTI

Pokazatelji: iz baze podataka za REA populaciju sa područja opštine Herceg Novi, zakonske odredbe i dokumenta Vlade Crne Gore, koja se odnose na poboljšanje položaja pripadnika REA populaciju ukazuju da je za emancipaciju, eliminisanje svih oblika diskriminacije, društvenu integraciju-bez asimilicije, poboljšanje pravnog, socijalno / ekonomskog i stambenog položaja REA u opštini Herceg Novi, aktivnosti neophodno usmjeriti na slijedeće oblasti:

- Regulisanje pravnog statusa i personalne dokumentacije ,
- Obrazovanje i očuvanje kulture i tradicije,
- Zdravlje i zdravstvenu zaštitu,
- Zapošljavanje i prava iz radnog odnosa,
- Socijalnu i dječju zaštitu,
- Uslovi stanovanja i života i
- Učešće REA u političkom i javnom životu

V Pravni status i personalna dokumentacija

Podaci navedeni u Situacionoj analizi upućuju na neophodnost brzog rješavanja problema pravnog statusa za 3 porodice raseljene sa područja Kosova i Metohije. Te porodice su praktično bez statusa, jer, prema Nacionalnoj strategiji za trajno rješavanje pitanja izbjeglih i interno raseljenih porodica u Crnoj Gori, od kraja 2007 godine nije trebalo da bude porodica sa izbjegličkim ili statusom interno raseljeni. Predviđene su mogućnosti : repatrijacija, integracije u lokalnu zajednicu ili odlaska u treće zemlje. Raseljene porodice REA sa područja opštine Herceg Novi su se izjasnile za integraciju u lokalnu zajednicu, što im treba omogućiti.

Nedostatak personalne dokumentacije, posebno Uvjerenja o crnogorskom državljanstvu, kao preduslova za obezbjeđivanje većine ostalih personalnih dokumenata za čak 54,17 % pripadnika domicilne i 100 % pripadnika raseljene REA populacije na području opštine Herceg Novi, predstavlja dominantan problem. Kako je posjedovanje personalne dokumentacije osnov za ostvarivanje svih ljudskih prava, sem prava na život, rješavanju ovog problema u narednom periodu dato je prioritarno mjesto. U tom cilju predviđaju se slijedeće aktivnosti:

Problemi :	Aktivnosti :	Vremenski okvir:	Realizatori:	Budžet:	Izvori sredstava:
REA populacija nedovoljno poznaje svoja prava i načine njihovog ostvarivanja	Neposredno upoznavanje REA sa osnovnim ljudskim i manjinskim pravima, (putem seminara, tribina ili individualno), načinima za njihovo ostvarivanje i subjektima koji su u obavezi da im pomognu pri ostvarivanju tih prava.	2010 godina	Nevladina organizacija „Mladi Romi“, u saradnji sa: Opštinskim Sekretarijatom za društvene djelatnosti i javnu upravu, Centrom bezbjednosti -odjeljenje za poslove javne uprave- i Javnim ustanovama sa područja Herceg Novog	5.000 €	Ministarstvo za zaštitu ljudskih i manjinskih prava Vlade Crne Gore iz sredstava namijenjenih realizaciji Strategije za 2010 godinu.
Neki članovi REA populacije nijesu upisani u matične knjige rođenih	Pokrenuti postupke i izvršiti naknadni upis u matične knjige rođenih	2010 godine	Roditelji „ lica bez identiteta „ uz pomoć NVO, službe pravne pomoći Opštine H- Novi Ministarstvo unutrašnjih poslova i javne uprave i nadležne službe za vođenje matičnih knjiga.	1 % od sredstava koja za iste namjene izdvaja Vlada CG za primjenu Strategije za poboljšanje položaja REA populacije u 2010 godini	Budžet Crne Gore za 2010 godinu-iz sredstava namijenjenih realizaciji Strategije u 2010 godini

<p>Nekim pripadnicima REA populacije nedostaju lična dokumenta.</p>	<p>Pokrenuti postupke i procedure za obezbjeđivanje nedostajućih dokumenata.</p>	<p>2010-2012 godina</p>	<p>Lica bez dokumenata uz pomoć NVO, službe pravne pomoći i Kancelarije Vlade CG</p>	<p>1 % sredstava iz Budžeta Crne Gore predviđenih za ove namjene u 2010. godini , <u>4% iz budžeta opštine Herceg Novi izdvojenih za realizaciju LPA od 2010 do 2012 godine,</u> 20.000 € dobijenih kroz podršku projekata</p>	<p>Budžet Crne Gore , Budžet Opštine Herceg Novi, UNDP, Ministrstvo za zaštitu ljudskih i manjinskih prava Vlade CG.</p>
<p>Porodice REA sa područja opštine Herceg Novi raseljene sa Kosova i Metohije nemaju adekvatno regulisan pravni status.</p>	<p>-Izdavanje dokumenata za strance, u skladu sa Zakonom o državljanstvu i Strategijom Vlade CG za poboljšanje položaja REA</p>	<p>2010-2012.</p>	<p>-Opštinska komisija koja će biti formirana u skladu uputstvom Vlade Crne Gore, -MUP CG,CB Herceg Novi</p>	<p>0,50 % od ukupno izdvojenih sredstava iz Budžeta Crne Gore za primjenu Strategije od 2010-2012. godine i sredstva iz donacija</p>	<p>Budžet Crne Gore, UNICEF, UNHCR,UNDP Savjet Evrope,Kancelarija za strance</p>

VI Obrazovanje i očuvanje identiteta, kulture i tradicije

Uz obezbjeđenje personalne dokumentacije, kao preduslova za ostvarivanje osnovnih ljudskih prava, pa i prava na obrazovanje, obrazovanje predstavlja osnovni uslov za uključivanje RAE populacije u savremene društvene tokove, što se posebno apostrofira i u svim međunarodnim dokumentima i dokumentima u Crnoj Gori, koji se odnose na poboljšanje društvenog položaja RAE populacije.

Situaciona analiza pokazuje da je obrazovni nivo pripadnika RAE populacije na području opštine Herceg Novi, u odnosu na pripadnike RAE populacije u ostalim opštinama sa područja Crne Gore znatno veći, ali u odnosu na pripadnike ostalih nacionalnosti, u prvom redu kada su u pitanju stariji pripadnici RAE populacije, nije zadovoljavajući.

Obrazovanju, kao osnovnom preduslovu za emancipaciju, doslednije ostvarivanje kolektivnih i individualnih prava i sloboda, veću društvenu uključenost, izlazak iz ekstremnog siromaštva i silazak RAE populacije sa društvenih margina, se mora posvetiti posebna pažnja. Analiza pokazuje da je nivo svijestiroditelja RAE populacije sa područja opštine Herceg Novi, o značaju obrazovanja veoma visok, što je jedan od važnijih preduslova za uključivanje mladih u vaspitno-obrazovni sistem.

6/1: Predškolsko vaspitanje i obrazovanje

Podaci da je u školskoj 2008/2009. godini u ustanove za predškolsko vaspitanje i obrazovanje sa područja opštine Herceg Novi bilo uključeno 21,21 % dječaka i 22,58 % djevojčica RAE populacije su u skladu sa postavljenim ciljevima Strategije za poboljšanje položaja RAE populacije 2008-2012 u Crnoj Gori, kojom se predviđa „ da će se u narednom četvorogodišnjem periodu svake godine povećavati broj upisane djece u institucije predškolskog obrazovanja za najmanje 10 % godišnje, kao i da se sva takva djeca upišu u redovne osnovne škole; sva pomenuta djeca će besplatno boraviti u institucijama predškolskog vaspitanja i obrazovanja . Navedeni podaci znatno premašuju ciljeve Nacionalnog Akcionog plana Dekade uključenja Roma, za segment predškolsko vaspitanje i obrazovanje ,kojim se predviđa povećanje broja upisane romske djece u ustanove predškolskog vaspitanja i obrazovanja po stopi od 2,5 % godišnje.

Relativno visok procenat djece RAE populacije sa područja opštine Herceg Novi uključene u predškolske ustanove je postignut zahvaljujući aktivnostima NVO „ Mladi Romi- kancelarije „ Romskog centra „ i uz razumijevanje rukovodstva dječjeg vrtića „Naša radost“.

No uključivanje djece nije riješeno u skladu sa Afirmativnom akcijom predviđenom Strategijom Vlade kojom se naglašava :

„Besplatni boravak djece RAE populacije u institucijama predškolskog vaspitanja i obrazovanja“.

U cilju povećanja obuhvatnosti djece RAE predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem, u periodu do 2015. godine, neophodno je preduzeti slijedeće aktivnosti:

Uzroci neuključenosti djece u predškolske ustanove i ustanove :	Aktivnosti za eliminisanje uzroka i veću uključenost djece:	Vremenski okvir:	Realizatori:	Budžet:	Izvori sredstava:
Nizak obrazovni nivo nekih roditelja i neshvatanje značaja predškolskog vaspitanja i obrazovanja	Realizacija projekata u sklopu kojih će roditelji, u prvom redu majke, biti edukovani. Angažovanje vaspitača/ica ili asistenata (po mogućnosti iz REA populacije)	2010 -2015.	Nevladine organizacije, u prvom redu REA, koje se bave emancipacijom i promovisanjem prava djece i žena	Budžeti projekata kojim će aplicirati NVO	Domaći i strani donatori
Nemogućnost roditelja da zbog siromaštva plaćaju troškove boravka djece u vrtićima	Obezbjedivanje sredstava za plaćanje troškova boravka djece u vrtićima, u skladu sa Strategijom za poboljšanje položaja REA populacije 2008-2012 u Crnoj Gori	2010- 2015.	Roditelji uz pomoć nadležnih institucija i NVO sektora	<u>5% iz dijela sredstava koja će biti izdvojena iz Budžeta Opštine H-Novi za realizaciju LPA, na god. nivou.</u>	Ministrastva: za nauku i prosvjetu i Ministarstva rada i socijalnog staranja. Fond za obrazovanje Roma
Vaspitači bi trebalo da su upoznati detaljnije upoznati sa problematikom obrazovanja djece REA populacije	Organizovanje seminara za vaspitače na kojima bi se predočio osnov problema kvalitetnog obrazovanja djece REA populacije i načini za njihovo prevazilaženje putem uključivanja REA djece u implementaciju indeksa inkluzije	2010/11. godina	Osnovne škole, NVO sektor, Kancelarija Romskog centra Pedagoški Centar Crne Gore	Budžeti projekata kojim će aplicirati NVO	Domaći i strani donatori

6/2 : Osnovno vaspitanje i obrazovanje

Situaciona analiza pokazuje da je, i pored jako izraženih materijalnih problema velikog broja REA porodica, tokom školske 2008/ 2009 godine 91,66 % učenika i 90,89 % učenica osnovnoškolskog uzrasta sa područja opštine Herceg Novi bilo uključeno u redovni obrazovni sistem. U obrazovni sistem nijesu bila uključena 5,19 % djece osnovnoškolskog uzrasta sa težim smetnjama u psiho-fizičkom razvoju.

Sva djeca koja ispunjavaju uslove za upis, u školskoj 2009/2010 godini na vrijeme i po propisanoj proceduri su upisana u prvi razred osnovne škole.

Nizak obrazovni nivo i nepismenost 53,56 % odraslih pripadnica i 22,14 % odraslih pripadnika REA populacije na području opštine Herceg Novi predstavljaju veliki problem.

Ovaj problem se odražava i na uspjeh učenika REA populacije, jer situaciona analiza pokazuje da je pri učenju i izradi domaćih zadataka 78,43 % učenika REA populacije prinuđeno da to radi bez bilo kakve pomoći odraslih članova porodice što se, uz dosta loše materijalno stambene uslove negativno odražava na uspjeh učenika.

Podaci ukazuju da bi u narednom periodu u ovoj oblasti trebalo preduzeti slijedeće aktivnosti :

Problemi i teškoće	Mjere za lakše i kvalitetnije savladavanje nastavnih sadržaja i za osnovno obrazovanje odraslih:	Vremenski okvir:	Odgovorni subjekti:	Budžet:	Izvori sredstava:
Pojedini roditelji i djeca nedovoljno poznaju jezik na kome se izvodi nastava	Edukacija roditelja i djece kroz realizaciju projekata	2010- 2015.	REA NVO sektor , asistenti u nastavi (po mogućnosti iz REA populacije)	Budžeti projekata kojim će aplicirati NVO	Donacije i dio sredstava Vlade CG izdvojenih za realizaciju Strategije

Nemogućnost nekih roditelja da zbog siromaštva djeci obezbijede odjeću, obuču, udžbenike, školski pribor i normalne uslove za učenje.	Obezbjedenje udžbenika i školskog pribora za 60 učenika osnovne škole, 11 učenika srednjih škola i 3 studenta obezbjedenje odjeće i obuće za učenike koji potiču iz porodica bez stalnih prihoda ili koriste MOP, dalje obezbjeđivanje udžbenika i školskog pribora	Školska 2010/2011. i dalje u zavisnosti od poboljšanja materijalnog položaja REA porodica, do 2015. godine kroz realizaciju sličnih projekata	Opština Herceg Novi, NVO „Mladi Romi“, JU Centar za socijalni rad Herceg Novi, kroz zajedničke projekte	<u>7 % iz dijela sredstava koja će biti izdvojena iz Budžeta Opštine H-Novi za realizaciju LPA, na god. nivou</u>	Budžet Crne Gore. godinu, namijenjen primjeni Strategije (segment obrazovanje), -Ministarstvo , rada i socijalnog staranja (za učenike iz porodica koje koriste MOP), Strani Donatori
Kvalitet znanja koji kroz vaspitno-obrazovni proces stiče većina učenika REA nije zadovoljavajući.	Organizovani oblici dopunske nastave i dodatnog rada sa učenicima i njihovim roditeljima Sastaviti evidencionu listu školske djece REA populacije i pratiti njihov uspjeh u školi Angažovanje po jednog asistenta(po mogućnosti iz REA populacije) u lokalnim školama	2010-2015. godina	Osnovne škole, Zavod za zapošljavanje Herceg Novi, Kancelarija romskog centra, Komisija za praćenje realizacije LPA Ministarstva prosvjete i nauke, osnovne škole, kancelarija romskog centra	<u>5% iz dijela sredstava koja će biti izdvojena iz Budžeta Opštine H-Novi za realizaciju LPA, na god. Nivou</u> -2 % sredstava iz Budžeta CrneGore ,izdvojenog za realizaciju Strategije	Budžet Crne Gore. godinu, namijenjen primjeni Strategije (segment obrazovanje), Ministarstvo nauke i prosvjete
Nepismenost i nizak obrazovni nivo odraslih pripadnika REA populacije	Funkcionalno opismenjavanje nepismenih i polupismenih i stručno osposobljavanje odraslih po posebnom programu Ministarstva za nauku i prosvjetu		Ministrstva prosvjete i nauke, osnovne škole, Radnički univerzitet Herceg Novi, Zavod za zapošljavanje Crne	- 2% iz Budžeta Crne Gore namijenjenih relizaciji Strategije, <u>-1% iz sredstava Budžeta opštine</u>	Budžet Crne Gore Budžeta opštine Herceg Novi Zavoda za zapošljavanje CG

		2010-2015 .	Gore-Biro rada Herceg Novi i NVO sektor ,Centar za stručno obrazovanje	<u>Herceg Novi izdvojenih za realizaciju LPA,</u> -Sredstva Zavoda za zapošljavanje CG namijenjena dokvalifikaciji i prekvalifikaciji, -fondovi za „Dekadu uključenja REA“	Strani i dmaći donatori
Nastavnici bi trebalo da su detaljnije upoznati sa problematikom obrazovanja djece REA populacije	Organizovanje seminara za učitelje/nastavnike, uz uključivanje REA djece u implementaciju indeksa inkluzije	2010/11. godina	Osnovne škole, NVO sektor, Kancelarija romskog centra	- 0,5 % iz Budžeta Crne Gore namijenjenih relizaciji Strategije, -fondovi za „Dekadu uključenja REA“	Budžet Crne Gore Strani i dmaći donatori
	Izrada i publikovanje priručnika sa preporukama za rad na različitim nivoima obrazovanja	2010. godina	Kancelarija romskog centra	Budžeti projekta kojim će aplicirati NVO	Donacije i dio sredstava Vlade CG izdvojenih za realizaciju Strategije

6/3 Srednje obrazovanje :

Činjenica da je sistematsko i plansko uključivanje učenika REA populacije u Crnoj Gori pa i u opštini Herceg Novi ozbiljnije počelo zahvaljujući aktivnostima NVO sektora, prije desetak godina,kao i činjenica da je „ drop out „ učenika iz REA populacije ranije bio veliki uslovia je da srednjoškolskim obrazovanjem u školskoj 2008/ 2009 godini u opštini Herceg Novi bude obuhvaćeno 3 ili 6,97 % učenika i 2 ili 4,87 % učenica, što nije zadovoljavajuće.

U cilju povećanja broja učenika/ ca RAE populacije koji pohađaju srednje škole predviđaju se slijedeće aktivnosti :

Aktivnosti :	Realizatori :	Vremenski okvir:	Neophodna sredstva:	Izvori sredstava:
Upis u srednje škole svih učenika iz REA populacije sa područja opštine Herceg Novi koji su završili osnovnu školu, uz primjenu afirmativne akcije i pozitivne diskriminacije	Roditelji i učenici uz podršku Ministarstva prosvjete i nauke i Komisije za praćenje realizacije LPA u saradnji sa upravama srednjih škola Kancelarija Romskog Centra	2010-2015.		
Obezbjeđivanje sredstava za nabavku udžbenika i školskog pribora	Ministarstvo rada i socijalnog staranja (za učenike iz porodica koje koriste MOP) i Ministarstvo prosvjete i nauke Kancelarija Romskog Centra	Školska 2010/2011. i dalje do 2015. godine	<u>2 % sredstava izdvojenih za realizaciju LPA iz budžeta opštine Herceg Novi</u>	-0,2 % iz Budžeta Crne Gore namijenjen realizaciji Strategije, Fond za obrazovanje Roma
Regulisanje stipendija svim učenicima srednje škole iz REA populacije sa područja opštine Herceg Novi	Ministarstvo prosvjete i nauke u skladu sa Strategijom Vlade u saradnji sa Fondom za stipendiranje Roma	2010- 2015.	<u>5 % sredstava izdvojenih za realizaciju LPA iz budžeta opštine Herceg Novi</u>	-Budžet Crne Gore namijenjen primjeni Strategije, posredstvom Ministarstva za zaštitu ljudskih i manjinskih prava. Budžet opštine Herceg Novi
Praćenje redovnosti nastave i uspjeha učenika/ca.	Roditelji učenika u saradnji sa asistentima, Komisijom za praćenje realizacije LPA, razrednim starješinama i pedagozima srednjih škola	2010-2015	<u>1% sredstava izdvojenih za realizaciju LPA iz budžeta opštine Herceg Novi</u>	Budžet opštine Herceg Novi

6.4 Visoko obrazovanje

Podatak da sa područja opštine Herceg Novi na Pravnom fakultetu u Podgorici veoma uspješno studira 1 studentkinja a na Filozofskom fakultetu u Nikšiću 2 studenta, veoma stimulatивно djeluje na ostale učenike REA populacije, koji završavaju srednju školu i pokazuju sve više interesovanja za studiranje.

U tom cilju predviđaju se slijedeće aktivnosti :

Aktivnosti :	Realizatori:	Vremenski okvir:	Neophodna sredstva:	Izvori sredstava:
Upisivanje svih zainteresovanih učenika REA populacije sa područja Herceg Novog ,koji ispunjavaju osnovne uslove, na fakultete Univerziteta Crne Gore, po principu afirmativne akcije i pozitivne diskriminacije, za koje će država snositi sve troškove školarine	Ministarstvo prosvjete i nauke u saradnji sa fakultetima u prvom redu iz društvenih, pravnih, ekonomskih i medicinskih oblasti Nvo sektor	2010 – 2015.	Predviđena Strategijom Vlade CG	Dio Budžeta Crne Gore predviđen za realizaciju Strategije,koji se odnosi na Visoko obrazovanje.
Obezbjedivanje stipendija za sve studente iz REA populacije	Ministarstvo prosvjete i nauke u saradnji sa Fondom za stipendiranje Roma	2010 – 2015.	<u>3 % sredstava izdvojenih za realizaciju LPA iz budžeta opštine Herceg Novi</u>	Budžet Crne Gore predviđen za realizaciju Strategije, posredstvom Ministarstva za zaštitu ljudskih i manjinskih prava. Budžet Opštine Herceg Novi

Očuvanje kulture, tradicije i običaja REA:

U cilju integracije bez asimilacije, pripadnika REA na području opštine Herceg Novi, posebna pažnja će biti posvećena očuvanju njihove kulture, tradicije i običaja. U tom cilju se predviđaju slijedeće aktivnosti:

Aktivnosti:	Realizatori:	Vremenski okvir:	Neophodna sredstva:	Izvori sredstava:
Formiranje i opremanje Amaterskog kulturno umjetničkog društva REA-Herceg Novi, uključivanje učenika REA populacije u sekcije škola koje pohađaju	REA nevladine organizacije sa područja opštine Herceg Novi ,kao i osnovne i srednje škole	2010- 2015 .	<u>7 % iz dijela sredstava izdvojenih iz Budžeta opštine Herceg Novi za realizaciju LPA.</u> 1 % iz sredstava Budžeta CG namijenjenih za realizaciju Strategije i sredstva od podrške projekata	Budžet Crne Gore i Budžet opštine Herceg Novi, fondovi za realizaciju „Dekade uključenja REA“ i donatori
Učlanjivanje pripadnika REA populacije u AKUD sa područja opštine Herceg Novi	„As“ „Igalo“, „Zelenika“ i druga KUD	2010- 2015.	<u>1 % iz sredstava Budžeta opštine H-Novi predviđenih za realizaciju LPA</u> (članarina za pripadnike REA populacije)	Budžet opštine Herceg Novi
Upoznavanje šire javnosti sa običajima, kulturom i tradicijom REA putem Prigodnih priloga i kontakt emisija	lokalne TV i radio stanica, pisani mediji nacionalna TV i radio stanica	2010- 2015.	1 % sredstava iz Budžeta Crne Gore predviđenih za realizaciju Strategije	Budžet Crne Gore
Uključivanje petnaestodnevne emisije posvećene životu, običajima, kulturi i tradiciji REA, na romskom jeziku u program RTV Herceg Novi	Lokalni RTV i novinari iz REA populacije	2010- 2015.	2 % iz sredstava Budžeta Crne Gore namijenjenih realizaciji Strategije (segment kultura) i sredstva od podrške projekata <u>1% Budžeta opštine Herceg Novi</u>	Budžet Crne Gore i domaći i strani donatori Budžet opštine Herceg Novi
Obilježavanje 8. aprila- svjetskog dana Roma, kao drugih praznika	REA nevladine organizacije sa područja opštine Herceg Novi	2010-2015	<u>7 %Budžeta Opštine H-Novi</u>	Budžet Opštine H-Novi
Izdavanje brošure o tradicionalnim romskim receptima	REA nevladine organizacije sa područja opštine Herceg Novi u saradnji sa REA	2010.	Budžeti projekta kojim će aplicirati NVO	Donacije i dio sredstava Vlade CG izdvojenih za realizaciju StrategijeStrani donatori
Organizovanje radionica u cilju očuvanja romskog jezika i pozitivnih elemenata romske tradicije i kulture	REA nevladine organizacije sa područja opštine Herceg Novi u saradnji sa REA	2010-2015	Budžeti projekata kojim će aplicirati NVO	Domaći i trani donatori

VII Zdravlje i zdravstvena zaštita :

Podaci iz situacione analize pokazuju da se dosta loši higijensko-sanitarni uslovi u naseljima : Šištet, Meljine i Bajkovina ,ekstremno siromaštvo i veoma nizak obrazovni nivo i nivo zdravstvene kulture većeg broja odraslih pripadnika REA populacije u opštini Herceg Novi negativno odražavaju na zdravlje REA . To se u prvom redu odnosi na porodice raseljene sa Kosova i Metohije i nekoliko domicilnih porodica koje žive u uslovima „ nedostojnim čovjeka „.

U cilju očuvanja zdravlja i efikasnijeg organizovanja zdravstvene zaštite za pripadnike RAE populacije na području opštine Herceg Novi, u narednom periodu je potrebno realizovati slijedeće aktivnosti:

Mjere i aktivnosti:	Realizatori :	Vremenski okvir:	Budžet:	Izvori sredstava:
Organizovanje i sprovođenje detaljnog medicinskog istraživanja o stanju, problemima i potrebama RAE populacije u oblasti zdravlja i zdravstvene zaštite	JZU DZ Herceg Novi, Institut za nacionalno zdravlje Podgorica uz podršku Ministarstva zdravlja i Fonda zdravstva Crne Gore Kancelarija Romskog Centra	2010 godina	0,5 % od ukupnog izdvajanja iz Budžeta Crne Gore za realizaciju segmenta „ zdravstvena zaštita „ iz Strategije za 2010. godinu	Budžet Crne Gore, posredstvom Ministarstva zdravlja
Praćenje zdravstvenog stanja REA populacije na osnovu indikatora navedenih u Akcionom planu Dekade Uključenja Roma	JZU DZ Herceg Novi u saradnji sa Institutom za nacionalno zdravlje Podgorica	2010-2015	0,5 % od ukupnog izdvajanja iz Budžeta Crne Gore za realizaciju segmenta „ zdravstvena zaštita „ iz Strategije za 2010. godinu	Budžet Crne Gore, posredstvom Ministarstva zdravlja
Obezbjedivanje zdravstvenih knjižica i određivanje izabranog ljekara za sve pripadnike RAE populacije na području opštine Herceg Novi	Društvene i privatne firme u kojima su zaposleni pripadnici RAE populacije, Zavod za zapošljavanje Crne Gore- Biro rada Herceg Novi JU Centar za socijalni rad Herceg Novi, Kancelarija za zbrinjavanje izbjeglica u Crnoj Gori, Fond zdravstva Crne Gore. - Kancelarija Romski Centar	2010 – 2011 godina.	<u>1 % iz dijela sredstava izdvojenih iz Budžeta opštine Herceg Novi za realizaciju LPA za 2010 i 2011. godinu</u>	Budžet opštine Herceg Novi

Osnivanje Savjetovališta za promociju roditeljstva i planiranje porodice	JU Dom zdravlja Herceg Novi	2010- 2011. godine	1 % iz dijela sredstava izdvojenih iz Budžeta Crne Gore za realizaciju Strategije i <u>2 % iz Budžeta opštine Herceg Novi izdvojenih za realizaciju LPA</u>	Budžet Crne Gore i Budžet opštine Herceg Novi
Obezbijediti nesmetan pristup sekundarnom i tercijarnom nivou zdravstvene zaštite svim pripadnicima REA populacije sa područja opštine Herceg Novi	Zdravstvene ustanove sa područja opštine Herceg Novi u saradnji sa Ministarstvom zdravlja i Fondom zdravstva Crne Gore	2010 – 2015.	Po cjenovniku Fonda zdravstva Crne Gore	Fond zdravstva Crne Gore
Stalni monitoring procenta imunizacije djece i mladih REA populacije i ostvarivanja redovnih preventivnih pregleda djece, mladih i žena u fertilnom periodu	JU Dom zdravlja Herceg Novi, OO Crveni krsta Herceg Novi i REA NVO sektor	2010 – 2015.	0,5 % od ukupnog izdvajanja iz Budžeta Vlade za realizaciju Strategije i donacije	Budžet Crne Gore, domaći i strani donatori
Nadzor nad zdravljem starih, hronično bolesnih i osoba sa invaliditetom i obezbjeđivanje njihove njege	Zdravstvene ustanove i JU Centar za socijalni rad Herceg Novi, NVO sektor	2010- 2015.	Iznos predviđen zakonom za korisnike: tuđe njege, lične invalidnine i dječjeg dodatka x broj korisnika, Sredstva iz projekata NVO	Budžet Ministarstva zdravlja i Ministarstva rada i socijalnog staranja, donatori

<p>Organizovanje stalnih informativnih i edukativno- vaspitnih aktivnosti u cilju podizanja nivoa svijesti građana REA populacije o značaju zdravstvene zaštite</p>	<p>Sredstva javnog informisanja sa područja opštine Herceg Novi, NVO sektor, osnovne i srednje škole sa područja opštine Herceg Novi, OO Crveni krst Herceg Novi</p>	<p>2010- 2015. godina</p>	<p><u>3 % sredstava izdvojenih iz Budžeta opštine Herceg Novi godišnje za realizaciju LPA počev od 2010. godine.</u> <u>- donacije</u></p>	<p>Budžet opštine Herceg Novi domaći i strani donatori</p>
---	--	---------------------------	--	--

<p>Tromjesečni epidemiološki i veterinarski nadzor nad objektima stanovanja REA koji ne ispunjavaju minimum higijenskih standarda, dezinfekcija, dezinsekcija i deratizacija naselja i stambenih objekata(baraka) u naseljima : Šištet, Meljine i Bajkovina.</p>	<p>Higijensko-epidemiološka služba JZU DZ Herceg Novi</p>	<p>2010 – 2015 .</p>	<p>0,5 % sredstava izdvojenih iz Budžeta Crne Gore za primjenu Strategije, sredstva iz podrške projekata NVO</p>	<p>Budžet Crne Gore, domaći i strani donatori</p>
--	---	----------------------	--	---

VIII Zapošljavanje i prava iz radnog odnosa

Problem nezaposlenosti pripadnika REA populacije u opštini Herceg Novi je veoma izražen. Podaci iz situacione analize pokazuju da su nizak obrazovni nivo, nepismenost i stručna neosposobljenost osnovni uzroci koji ovu populaciju čine teško zapošljivom grupom.

U cilju ublažavanja problema nezaposlenosti u narednom periodu se planiraju slijedeće aktivnosti :

Mjere i aktivnosti :	Realizatori :	Vremenski okvir:	Budžet:	Izvori sredstava:
Stvaranje uslova za prijavljivanje svih radno sposobnih članova iz REA populacije na evidenciju Zavoda za zapošljavanje- Biro rada Herceg Novi.	Nezaposlena lica iz REA populacije uz pomoć: nadležne službe za vođenje matičnih knjiga, Ministarstva unutrašnjih poslova i javne uprave, Biroa rada Herceg Novi, JU Centar za socijalni rad Herceg Novi i Kancelarija Romski Centar	2010- 2015 .	<u>1 % od sredstava izdvojenih iz Budžeta opštine Herceg Novi za realizaciju LPA,počev od 2010. godine</u>	Budžet opštine Herceg Novi UNDP –medjunarodna organizacija
Organizovanje raznih oblika javnih radova kao jedne od mjera Aktivne politike zapošljavanja ZZZ RCG, u kojima bi bila uključena lica iz REA populacije.	Biro rada Herceg Novi, Opština Herceg Novi,Kancelarija Romskog Centra , Javna i privatna preduzeća	2010- 2015 .	<u>2 % od sredstava izdvojenih iz Budžeta opštine Herceg Novi za realizaciju LPA,počev od 2010. godine</u>	Budžet Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, Budžet Opštine H-Novu donacije domaćih i stranih donatora.
Organizovanje posebnih programa obuke, doobuke i doškoloavanja zainteresovanih, radno sposobnih lica REA populacije sa područja opštine Herceg Novi, za poslove i vještine za koje postoji veća potražnja na tržištu rada, u skladu sa Strategijom Vlade Crne Gore.	Zavod za zapošljavanje Crne Gore-Biro rada Herceg Novi u saradnji sa Radničkim univerzitetom Herceg Novi, srednjim školama sa područja opštine Herceg Novi i NVO sektorom.	2010- 2015.	1 % iz Budžeta Crne Gore izdvojenih za realizaciju Strategije počev od 2010. godine, 1% sredstava Budžeta Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, namijenjenih za ove svrhe, sredstva podrške zajedničkih projekata Biroa rada i NVO sektora.	Budžet Crne Gore Budžet Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, donacije domaćih i stranih donatora.

Podrška razvoju privatnog biznisa lica REA populacije davanjem kredita za samozapošljavanje pod povoljnim uslovima uz duži grejs period i poslovne i poreske povlastice za 4 godine	Vlada Crne Gore u skladu sa Strategijom, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, posredstvom Biroa rada Herceg Novi, Poreska uprava - Područna jedinica Herceg Novi i međunarodni donatori	2010- 2015 .	Sredstva tražena odgovarajućim projektima	Budžet Crne Gore Budžet Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, UNDP i drugi domaći i strani donatori
Prioritetno zapošljavanje svih lica iz REA populacije,koja završe odgovarajući fakultet kroz afirmativnu akciju i pozitivnu diskriminaciju	Javne ustanove, vaspitno-obrazovne ustanove , organi lokalne samouprave i Zavod za zapošljavanje Crne Gore- Biro rada Herceg Novi	2010- 2015 .		
Obezbjedivanje jednakog pristupa radnim mjestima,uz propisivanje određenih kvota po principu afirmativne akcije za određene poslove za pripadnike REA populacije.	Poslodavci uz preporuke Zavoda za zapošljavanje Crne Gore-Biro rada Herceg Novi	2010- 2015.		

Eliminisanje svih oblika otvorene ili prikrivene diskriminacije po pitanju prava na rad i zapošljavanje pripadnika REA populacije	Nadležni opštinski i republički inspekcijски organi u saradnji sa REA i drugim nevladinim organizacijama i „ timom „ za praćenje implementacije LPA.	2010- 2015.
---	--	-------------

IX Socijalna i dječja zaštita

Podaci iz situacione analize, koji se odnose na materijalni položaj porodica pokazuju da se 57,15 % porodica RAE populacije u opštini Herceg Novi nalazi u stanju socijalne potrebe, zbog čega im je neophodno omogućiti prava iz oblasti socijalne zaštite.

Nedostatak odgovarajuće personalne dokumentacije, neophodne za regulisanje prava iz oblasti socijalne i neposredne dječje zaštite, je osnovni, može se reć čak i jedini, uzrok za otežan pristup REA porodica ovim pravima.

U cilju smanjivanja siromaštva porodica REA, Lokalnim akcionim planom se predviđaju slijedeće aktivnosti:

Aktivnosti:	Realizatori:	Vremenski okvir:	Budžet:	Izvori sredstava:
Skeniranje kompletnog stanja i izrada baze podataka o materijalnom položaju REA porodica sa područja opštine Herceg Novi. Posebnu pažnju obratiti na osobe sa invaliditetom i stepen ostvarenosti njihovih socijalno zaštitnih prava.	JU Centar za socijalni rad Herceg Novi, Udruženje „Mladi Romi „kancelarija „Rromskog Centra“, Biro rada Herceg Novi i druge nevladine organizacije.	2010 godina uz povremeno ažuriranje	<u>5 % sredstava izdvojenih iz budžeta opštine Herceg Novi za realizaciju LPA za 2010 godinu</u>	Budžet opštine Herceg Novi
Pomoć licima REA populacije da kroz afirmativnu akciju i primjenu tzv. mekog prava obezbijede lična dokumenta i dokumenta neophodna za pristup pravima iz oblasti socijalne i dječje zaštite.	Služba za vođenje matičnih knjiga, Uprava za nekretnine-Područna jedinica Herceg Novi, Ministarstvo unutrašnjih poslova i javne uprave-CB Herceg Novi, Biro rada Herceg Novi, Kancelarija Rromskog Centra	2010-2011 godina.	0,5% iz Budžeta Crne Gore izdvaženih za Strategiju, Donatori.	Budžet Crne Gore i UNDP-kancelarija u Podgorici
Poboljšanje dostupnosti usluga JU Centra za socijalni rad i veće korićenje „diskrecionog prava“ za najugroženije porodice REA sa područja opštine Herceg Novi.	Stručni timovi Centra za socijalni rad, Ministarstva rada i socijalnog staranja Vlade Crne Gore, Kancelarija „Rromskog centra“, Herceg Novi.	2010-2015.	Iznosi MOP-a i ostalih nadoknada predviđenih zakonom x broj novih korisnika	Budžet Ministarstva, rada i socijalnog staranja, Budžet Predsjednika Crne Gore, Budžet Užeg kabineta predsjednika Vlade Crne Gore.

Omogućavanje efikasnog ostvarivanja prava i usluga socijalne i dječje zaštite, novoregistrovanim porodicama i licima REA populacije koja ispunjavaju uslove za ostvarivanje prava predviđenih Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti.	JU Centar za socijalni rad-Herceg Novi, Zavoda za zapošljavanje Crne Gore- Biro rada Herceg Novi.	2010 -2015.		Budžet Ministarstva rada i socijalnog staranja, Budžet Zavoda za zapošljavanja Crne Gore.
Animiranje djece iz REA porodica koje koriste pravo na MOP organizovanim oblicima dječje zaštite u skladu sa Programom Ministrastva rada i socijalnog staranja.	JU Centar za socijalni rad Herceg Novi ,osnovne škole u kojim nastavu pohađaju djece REA populacije i REA NVO sektor.	2010- 2015 .	Cijena usluge x broj djece, obuhvaćene određenim oblikom zaštite.	Budžet Ministarstva , rada i socijalnog staranja.
Uključivanje djece sa smetnjama u razvoju iz REA porodica u Igračkoteku i Dnevni Centar(čija se izgradnja očekuje u bliskoj budućnosti), za djecu ometenu u psiho-fizičkom razvoju sa područja opštine Herceg Novi.	Udruženje roditelja za pomoć djeci ometenoj u psiho-fizičkom razvoju – Dnevni centar Herceg Novi . Kancelarija Romski Centar	2010- 2015 .		Budžet Crne Gore, Budžet Ministrstva , rada i socijalnog stranja, domaći i strani donatori
Regulisanje prava raseljenim porodicama u skladu sa Uredbom Vlade o novčanoj pomoći za lica koja traže azil,kojim je priznat status izbjeglice ili je odobrena dodatna zaštita.	JU Centar za socijalni rad Herceg Novi	2010 godine	Iznos sredstava predviđen Uredbom x broj članova	Budžet Ministrstva rada i socijalnog stranja

Izrada i primjena posebnog programa za zaštitu djece i majki REA populacije u opštini Herceg Novi	Komisija za praćenje primjene LPA u saradnji stručnim multidisciplinarnim timom za zaštitu djece i žena od zlostavljanja i zanemarivanja i NVO koje se bave problematikom ostvarivanja prava i sloboda djece i žena	2010- 2015.	0,5 % iz dijela sredstava izdvojenih iz Budžeta Crne Gore za primjenu Strategije za period 2008-2012. i sredstva iz donacija.	-Budžet Crne Gore,dio sredstava namjenjenih realizaciji Strategije , - domaći i strani donatori.
Praćenje i evidentiranje promjena socijalnog statusa REA populacije na području opštine Herceg Novi	Komisija za praćenje primjene LPA u saradnji sa Centrom za socijalni rad i Zavodom za zapošljavanje Crne Gore- Biro rada Herceg Novi	2010 – 2015.	<u>2 % sredstava izdvajanih za realizaciju LPA iz Budžeta opštine Herceg Novi,počev od 2010 godine.</u>	Budžet opštine Herceg Novi

X Uslovi stanovanja i života

Stanje uslova stanovanja i života porodica RAE populacije dato u situacionoj analizi pokazuje da su naselja : Šištet, Meljine i Bajkovina u kojima ,pored pripadnika REA populacije, žive i pripadnici drugih nacionalnosti dosta neuređena.To se u prvom redu odnosi na neasfaltirane i neosvijetljene ulice. U dijelu naselja Šištet u kome žive porodice raseljenih REA nije adekvatno regulisano ni snabdijevanje električnom energijom.U tom naselju 1 porodica nema struju a ostale porodice imaju improvizovane,nelegalne priključke,što ugrožava bezbjednost samih porodica a i ostalih stanovnika tog dijela Herceg Novog.

U cilju uređenja i zaštite životne sredine i poboljšanja uslova stanovanja i života porodica REA sa područja opštine Herceg Novi u narednom periodu se planiraju slijedeće aktivnosti:

Aktivnosti:	Realizatori:	Vremenski okvir:	Budžet:	Izvori sredstava :
<p>Formiranje komisije sastavljene od predstavnika: nadležnih organa lokalne samouprave, mjesnih zajednica, Centra za socijalni rad i kancelarije „Romskog centra „, sa zadatkom utvrđivanja pravog stanja nepokretne imovine REA porodica i mogućnosti legalizacije objekata, u skladu sa planskom dokumentacijom opštine Herceg Novi.</p>	<p>Nadležni organi lokalne samouprave, Sekretarijat za uređenje prostora i Uprava za nekretnine, JU Centar za socijalni rad Herceg Novi i kancelarija „Romski Centar „,</p>	<p>2010-2012 godine.</p>	<p>0,5 % sredstava iz Budžeta Vlade RCG namijenjenih za realizaciju Strategije za 2010 i 2011. godinu</p>	<p>Budžet Crne Gore.</p>
<p>Legalizacija nelegalizovanih objekata u kojim žive porodici REA populacije, ukoliko je to u skladu sa Generalnim planom i Detaljnim urbanističkim planovima opštine Herceg Novi.</p>	<p>Nadležni organi lokalne samouprave u saradnji sa Komisijom za praćenje realizacije LPA. REA NVO sektor</p>	<p>2010 – 2015.</p>	<p>Sredstva iz evropskih fondova, kroz finansiranje projekata: IPA, CARDS, PHARE i EBRD, 2 % sredstava iz Budžeta Crne Gore namijenjenih za realizaciju Strategije, na godišnjem nivou i <u>5 % sredstava iz Budžeta opštine Herceg Novi namijenjenih za realizaciju LPA,</u> na godišnjem nivou, počev od 2010. godine.</p>	<p>Evropski fondovi, Budžet Crne Gore i Budžet opštine Herceg Novi</p>

Uređenje i održavanje životne sredine u naseljima u kojim žive i pripadnici REA populacije na području opštine Herceg Novi.	Pripadnici REA populacije i ostali stanovnici uz pomoć Službe za zaštitu životne sredine opštine Herceg Novi, Javnog komunalnog preduzeća i Vodovoda.NVO sektor.	2010 – 2015.	<u>5 % sredstava iz Budžeta opštine Herceg Novi namijenjenih za realizaciju LPA počev od 2010. godine i sredstva iz podrške ekoloških projekata.</u>	Budžet opštine Herceg Novi, domaći i strani donatori.
Obezbjedivanje urbanističko-komunalnih i poreskih olakšica i povlastica za individualnu stambenu izgradnju REA, u skladu sa Strategijom Vlade za poboljšanje položaja REA populacije 2008-2012 u CG	Nadležni opštinski i državni organi	2010-2015.		
Izgradnja kolektivnih i individualnih stambenih objekata za porodice REA kroz donacije i programe subvencioniranog kreditiranja uz postepeno eliminisanje segregacije i getoizacije REA populacije na području opštine Herceg Novi	Porodice REA, lokalna samouprava i NVO sektor i Komisija za praćenje LPA,kroz izradu zajedničkih projekata za obezbjeđenje sredstava iz odgovarajućih evropskih fondova, namijenjenih Dekadi ukjučivanja Roma u zemljama Jugoistočne Evrope.	2010-2015.	<u>25% iz sredstava Budžeta opštine Herceg Novi namijenjenih realizaciju LPA počev od 2010 godine.</u> Sredstva od podrške projekata i kredita, po predračunima radova i projektnoj dokumentaciji za stambene objekte , 3 % sredstava iz Budžeta Crne Gore za realizaciju Strategije (za izradu projektne dokumentacije	Evropski fondovi i Budžet Crne Gore

<p>Određivanje i uređenje lokacije za sahranjivanje pripadnika REA populacije na postojećim grobljima u opštini Herceg Novi ili na novoj lokaciji u skladu sa Detaljnim urbanističkim planom .</p>	<p>Nadležni organi opštine Herceg Novi</p>	<p>2010 -2015 godine</p>	<p>5% iz sredstava Budžeta opštine Herceg Novi namijenjenih realizaciju LPA počev od 2010 godine.</p> <p>Sredstva iz predpristupnih fondova EU, obezbijedena kroz partnerski projekat: opštine Herceg Novi, Javnog komunalnog preduzeća i kancelarije „ Romskog Centra „</p>	<p>Budžet opštine Herceg Novi</p> <p>Evropski fondovi</p>
--	--	--------------------------	--	---

XI Učešće REA u političkom i javnom životu

Usvajanjem Lokalnog plana akcije uključivanja Roma, Egipćana i Aškalija u opštini Herceg Novi za period 2010- 2015. godina i aktivno uključivanje predstavnika REA populacije u pripremi Nacrta plana predstavlja , bitan korak za njihovo dalje uključivanje u politički i javni život. Ovo, tim prije, što će REA populacija dati predstavnike u Komisiju za praćenje realizacije Lokalnog akcionog plana, a REA nevladine organizacije i kancelarija „ romskog centra „ biti nosioci mnogih aktivnosti predviđenih Lokalnim planom.

Mada su na području opštine Herceg Novi, u odnosu na ostale opštine na području Crne Gore, pripadnici REA populacije u mnogo većem stepenu integrisani i uključeni u društveni, politički i javni život na tom planu treba i dalje intezivno raditi. Podatci da su 3 predstanika / ce REA populacije sa područja opštine Herceg Novi članovi/ ce Nacionalnog romskog Savjeta Crne Gore , a jedan od njih je i potpredsjednik tog , za društvenu integraciju REA u Crnoj Gori veoma važnog „ tijela „, to najbolje ilustruju .

Za još veće uključivanje REA populacije u politički i javni život u opštini Herceg Novi, potrebno je preduzeti slijedeće aktivnosti:

- Uključivanje REA populacije u rad Skupštine opštine Herceg Novi putem korišćenja instituta „prazna stoloca“, sa pravom obraćanja, bez prava glasa, posebno kad se raspravlja o pitanjima od značaja za REA manjinu,
- Razmotranje mogućnosti zapošljavanja jednog lica sa odgovarajućom školskom spremom iz REA populacije, u nadležnom organu lokalne uprave, koje će se baviti ukupnom problematikom REA populacije na području opštine Herceg Novi i

- Preduzimati medijsko- marketinške i edukativno- informativne aktivnosti preko lokalnog javnog radio- difuznog servisa, i kroz organizaciju odgovarajućih oblika edukacije putem održavanja : seminara,okruglih stolova, javnih tribina i debata , radi afirmacije i podizanja nivoa svijesti građana o trenutnom položaju pripadnika ove manjinske grupacije i neophodnošću još veće integracije i mijenjanja tog položaja.

XII Finansiranje

Finansijski okvir za Lokalni plan akcije uključenja REA urađen je u dogovoru sa predsjednikom Opštine i Sekretarijatom za privredu i finansije. Predviđeno je da se, počev od 2010. godine, u Budžetu Opštine opredjeljuje, odnosno izdvaja iznos od 15 000 (petnaest hiljada) godišnje.

Takođe je predviđeno izdvajanje u iznosu od 4 000(četiri hiljade) eura godišnje za finansiranje kancelarije Romski Centar.

Osim sredstava predviđenih Budžetom opštine Herceg Novi, za određene aktivnosti i partnerske projekte Lokalne zajednice, Javnih ustanova i preduzeća i NVO sektora, predviđena su sredstva iz državnog Budžeta, domaćih i stranih donatora i međunarodnih donacija.

XIII Monitoring i evaluacija

Monitoring i evaluaciju će sprovoditi Radna grupa zadužena za izradu Plana, formirana rješenjem predsjednika Opštine Herceg Novi.

Nakon usvajanja Plana od strane Skupštine opštine Herceg Novi isti će biti dostavljen svim relevantnim institucijama i organizacijama koje će biti pozvane da dostavljaju informacije iz oblasti svog djelovanja u skladu sa planiranim aktivnostima.

Plan će biti štampan i na romskom i na engleskom jeziku, kako bi bio dostupan stranim i međunarodnim donatorima, što je bitan preduslov i prednost za podršku projekata.

Na osnovu navedenih podataka predviđene su slijedeće aktivnosti:

- Šestomjesečno razmatranje uspješnosti implementacije Plana, uz obavještanje javnosti, i
- Godišnja procjena odvijanja planiranih aktivnosti, praćenjem realizacije glavnih ciljeva Plana.

Nalaz evaluacije , kroz izrade godišnjih izvještaja komisije, će poslužiti za ,eventualno revidiranje postavljenih ciljeva i aktivnosti i unapređenja cijelog procesa.